

Supported by:

Led by:

Проект “Усунення бар’єрів для сприяння інвестиціям в енергоефективність громадських будівель в малих та середніх містах України шляхом застосування механізму ЕСКО”, що фінансується Глобальним екологічним фондом та виконується Програмою розвитку ООН.

Рекомендації щодо програм фінансового стимулювання для підтримки механізму ринку ЕСКО, зокрема аналіз всіх варіантів, спрямованих на підтримку розвитку ринку ЕСКО

Рекомендації щодо програм фінансового стимулювання для підтримки механізму ринку ЕСКО, зокрема аналіз всіх варіантів, спрямованих на підтримку розвитку ринку ЕСКО

Звіт підготовлений в рамках проєкту “Усунення бар’єрів для сприяння інвестиціям в енергоефективність громадських будівель в малих та середніх містах України шляхом застосування механізму ЕСКО”, що фінансується Глобальним екологічним фондом та виконується Програмою розвитку ООН (ПРООН) в Україні.

Автор звіту: Іван Філюціч, міжнародний технічний консультант проєкту

Висловлюємо подяку в підготовці публікації Сергію Новосьолову, аналітику ПРООН з інвестицій в енергоефективність.

Проєктна менеджерка: Анна Жовтенко

Координаторка підготовки публікації:
Любов Зеленкова

Редакторка: Ольга Маханьова

Перекладачка: Тетяна Ликова

Дизайнерка: Анастасія Васишана

Авторка фотографій: Ксенія Невенченко

Думки, припущення та висновки, викладені у звіті, є точкою зору автора публікації і не обов’язково збігаються з офіційною позицією ГЕФ або ПРООН.

2023 рік

Зміст

Глосарій	4
1. Основні рекомендації щодо дизайну Супер-ЕСКО.....	5
2. Найкращі практики рефінансування інвестицій в енергоефективність.....	9
2.1. Концепція рефінансування інвестицій в енергоефективність	9
2.2. Забезпечення інвестицій заставою	11
2.3. Розв’язання питання ризиків щодо ефективності.....	12
2.4. Оцінка гарантійних інструментів.....	14
2.5. Варіанти гарантій для підтримки фінансування інвестицій в енергоефективність та відновлювальну енергетику.....	17
2.6. Структурування безумовних гарантій платежу для рефінансування проєктів у сфері енергоефективності на основі механізму державних гарантій.....	20
2.7. Аналіз гарантійних інструментів для підприємницької діяльності з надання послуг у сфері енергоефективності в країнах ЄС та Україні.....	21
2.8. Можливі механізми рефінансування проєктів у сфері енергоефективності	21
3. Рекомендації щодо дизайну механізмів підтримки у сфері енергоефективності в Україні	29
3.1. Основні макроекономічні тенденції.....	29
3.2. Поточні тенденції банківського сектору	31
3.3. Стан інвестицій в енергоефективність в Україні	31
3.4. Основні перспективні напрями для майбутніх проєктних інтервенцій на ринку ЕСКО за підтримки донорів.....	33
Перелік додатків.....	35

Перелік малюнків

Малюнок 1. Огляд механізмів рефінансування проєктів у сфері енергоефективності	10
Малюнок 2. Макроекономічні фактори, які впливають на механізми підтримки у сфері енергоефективності	30
Малюнок 3. Місячні обсяги імпорту енергоефективного обладнання в Україну у 2022 році	31
Малюнок 4. Витрати за підтримки держави на проєкти у сфері енергоефективності в Україні у 2018–2021 роках	32
Малюнок 5. Фінансування проєктів у сфері енергетики в Україні з міжнародних джерел у 2010 – 2021 роках	32
Малюнок 6. Сукупне фінансування проєктів у сфері енергетики в Україні з міжнародних джерел у 2010 – 2021 роках	33

Глосарій

Держенергоефективності	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
ЕСКО	Енергосервісна компанія
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
ЦСР	Цілі сталого розвитку
МСП	Малі та середні підприємства
ЄС	Європейський Союз
МБРР	Міжнародний банк реконструкції та розвитку
ГЕФ	Глобальний екологічний фонд
ЄІБ	Європейський інвестиційний банк

1. Основні рекомендації щодо дизайну Супер-ЕСКО

Хоча концепція Супер-ЕСКО існує приблизно з 1990-х років, наразі у світі є обмежена кількість прикладів діючих та успішних Супер-ЕСКО і пов'язаних з ними моделей.

Проте ці приклади мають спільну концепцію: уряд створює структуру, яка діє як публічна ЕСКО і реалізовує програми у сфері енергоефективності на об'єктах публічного сектору (а іноді і житлового сектору) завдяки мобілізації та підтримці приватних ЕСКО.

За визначенням, Супер-ЕСКО – це створена Урядом структура, яка функціонує як ЕСКО для ринку публічного сектору (лікарні, школи, муніципалітети, урядові будівлі та інші громадські об'єкти), а також підтримує розвиток спроможностей та заходи щодо розробки проєктів наявних ЕСКО з приватного сектору, зокрема допомагає створювати нові ЕСКО.

Зазвичай Уряд надає Супер-ЕСКО достатньо коштів для виконання проєктів за договорами про підвищення енергоефективності і для використання комерційного фінансування. Головною функцією Супер-ЕСКО є сприяння доступу до фінансування проєктів за рахунок налагодження відносин з місцевими або міжнародними фінансовими установами.

Супер-ЕСКО призначені для вирішення двох основних проблем:

- пришвидшення програм у сфері енергоефективності, переважно в публічному секторі;
- стимулювання розвитку мережі приватних ЕСКО, здебільшого у формі малих або середніх підприємств, або активізація наявної мережі – завдяки сприянню доступу до проєктів у сфері енергоефективності та їхньому фінансуванню.

Вони створюються таким чином, що зрештою можуть усунути більшість перешкод, що з ними стикаються ЕСКО, коли працюють з проєктами з поліпшення енергоефективності, наприклад з проєктами щодо громадських об'єктів (школи, лікарні, офіси), вуличного освітлення, комунальних систем водопостачання та каналізації, де традиційно існують численні перешкоди для ринків енергопослуг. Супер-ЕСКО створюються, щоб уможливити:

- легкий доступ до об'єктів публічного сектору;
- належний доступ до індивідуалізованого та доступного фінансування проєктів;
- значне скорочення транзакційних витрат для невеликих проєктів за рахунок їх групування;
- стандартизацію зразків договорів про підвищення енергоефективності і документів щодо вимірювання та верифікації, поліпшення дого-

вірних засад та підвищення надійності процесу реалізації проєктів у сфері енергоефективності;

- зменшення та розподіл ризиків за рахунок виконання посередницької функції, внаслідок чого, співпрацюючи між собою, ЕСКО та кінцеві споживачі почуваються більш комфортно.

Завдяки обсягу та якості людських і фінансових ресурсів, які Супер-ЕСКО потенційно можуть мобілізувати у прийнятні строки, ці структури мають можливість працювати на всіх ланках ланцюгів вартості, що необхідні для належної реалізації проєктів у сфері енергоефективності.

Супер-ЕСКО можуть розробляти великі національні програми у сфері енергоефективності, надавати приватним ЕСКО повноваження щодо їх виконання і гарантувати результати цих програм, у такий спосіб зменшуючи ризики, які вбачають кінцеві користувачі та фінансисти у роботі з ЕСКО. Наявність державної підтримки дозволяє Супер-ЕСКО винаймати, готувати та підбирати висококваліфіковані кадрові ресурси для управління технічними і фінансовими системами, що становить основну частину діяльності Супер-ЕСКО, і забезпечувати успішне виконання програм у співпраці з ЕСКО та споживачами.

Деякі з цих ресурсів можуть бути виділені або спрямовані на розбудову спроможностей приватних ЕСКО та надання допомоги з виконанням програм.

Заходи Супер-ЕСКО в екосистемі енергоефективності, особливо у випадку проєктів публічного сектору у сфері енергоефективності, сприяють усуненню технічних перепон, і допомагають уможливити масштабування ринку ЕСКО в майбутньому. Дійсно, на ринку ЕСКО, який ще не почав розвиватися та складається з низки невеликих ЕСКО, що працюють у невизначеному бізнес-середовищі стосовно до енергоефективності (як це переважно має місце в арабському регіоні), дуже важко мобілізувати належні людські та капітальні ресурси у такий спосіб, як може це робити Супер-ЕСКО.

Уряд створює державну структуру Супер-ЕСКО та надає початкове фінансування. Міжнародні донори та інституції у сфері розвитку можуть надавати Супер-ЕСКО додаткове фінансування і технічну допомогу, щоб підтримати масштабування виконання національних програм у сфері енергоефективності, які від початку здебільшого орієнтовані на публічний сектор.

Супер-ЕСКО розробляє та розвиває програми у сфері енергоефективності, групує їх, за потреби, та закуповує послуги ЕСКО за субдоговорами, які укладаються з попередньо відібраними приватними ЕСКО для реалізації проєктів, що входять до цих програм.

Супер-ЕСКО покриває всі фінансові вимоги за такими проєктами у сфері енергоефективності і отримує монетизовану економію, що виникає у результаті реалізації цих проєктів, протягом певного періоду часу для сплати інвестицій в ці проєкти з енергоефективності.

За такої організації діяльності Супер-ЕСКО визначає комплекси необхідних робіт та/або компоненти програм, які необхідно виконати. Далі Супер-ЕСКО на конкурсних засадах передає ці компоненти або комплекси на субпідряд меншим приватним ЕСКО або спеціалізованим підрядникам для виконання необхідної роботи.

Супер-ЕСКО підписує договір про підвищення енергоефективності з власником громадського об'єкта, зазвичай без конкурсу, щоб виконати одну або декілька програм чи проєктів у сфері енергоефективності.

Основні елементи гарантованого підвищення енергоефективності в таких договорах між Супер-ЕСКО та власником громадського об'єкта відображаються в субдоговорах між Супер-ЕСКО та ЕСКО, які також засновані на низці стандартизованих договорів про підвищення енергоефективності.

Супер-ЕСКО можуть розвиватися й за іншими потенційними моделями: як приватна структура, неурядова організація або як структура державно-приватного партнерства. Ці різновиди організації, особливо державно-приватне партнерство, можуть бути більш прийнятними для масштабування програм у сфері енергоефективності в приватному секторі.

Супер-ЕСКО може дуже позитивно впливати на поліпшення енергоефективності як в публічному, так і в приватному секторі. У тих країнах, де ринки ЕСКО не існують або є не дуже активними, Супер-ЕСКО можуть допомогти швидко і суттєво змінити масштаби цих ринків. Їхня організаційна форма та мандат дозволяють їм долати більшість перепон, що з ними стикаються ЕСКО з приватного сектору зокрема і ринок послуг з управління попитом на енергію загалом.

Супер-ЕСКО, зокрема, можуть мати такий вплив:

- Супер-ЕСКО можуть проводити «маркетингові кампанії», щоб підвищити обізнаність та заінтересованість громадськості, відомств і приватних інституцій щодо послуг та проєктів у сфері енергоефективності.
- Супер-ЕСКО пропонують індивідуалізовані механізми фінансування, що дозволяють державним установам та приватним інституціям уникати бюджетних проблем, пов'язаних, у випадку публічного сектору, з визначеним співвідношенням капітальних та операційних витрат, а у випадку приватного сектору – з конкуруванням з бюджетами, призначеними для ведення основного бізнесу. Такий підхід дозволяє і державним органам, і приватним інституціям легко отримувати доступ до фінансування;
- Супер-ЕСКО пропонують стандартні договірні механізми, пристосовані для державних установ, які можуть дозволити подолати проблеми, пов'язані з чинними нормативно-правовими актами щодо закупівель, що не підходять для укладання договорів про підвищення енергоефективності, і поліпшити обмежену спроможність державних органів у цій сфері;
- Супер-ЕСКО готують розробку проєктів у сфері енергоефективності, використовуючи свої висококваліфіковані ресурси, і у такий спосіб отримують перевагу порівняно зі слабкими якістьми, які мають більшість приватних ЕСКО через обмеженість ресурсів на розробку проєкту. Така практика підвищує авторитетність ринку послуг у сфері енергоефективності.
- Супер-ЕСКО надають технічну допомогу місцевим фінансовим установам щодо проєктів у сфері енергоефективності і допомагають їм розробляти нові фінансові механізми та продукти, з метою вирішення проблеми невідомості місцевих фінансових установ з питаннями фінансування проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності. Крім того, разом з фінансовими установами, вони можуть розробляти продукти для управління ризиками, щоб пом'якшити негативні уявлення цих установ стосовно фінансування проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності.
- Супер-ЕСКО розробляють стандартизовані офіційні процедури і протоколи вимірювання та верифікації для оцінки енергетичних та

фінансових переваг проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності.

Коли йдеться лише про масштабування реалізації проєктів у сфері енергоефективності в публічному секторі, імовірним рішенням є державна Супер-ЕСКО. Проте у випадку країн, що є нетто-імпортерами енергії і не можуть швидко провести кардинальні реформи цінової політики на енергію для кінцевих користувачів, наполегливо рекомендовано модель Супер-ЕСКО на основі державно-приватного партнерства, у межах якої увага приділяється і публічному, і приватному сектору.

Публічним установам можна віддати наказ виконувати програми у сфері енергоефективності та рішення у сфері відновлювальної енергетики, засновані на управлінні попиту на енергію, через механізм Супер-ЕСКО. Водночас, приватним суб'єктам господарювання, особливо у нежитлових секторах, також необхідно буде виконувати програми у сфері енергоефективності та рішення у сфері відновлювальної енергетики, засновані на управлінні попиту на енергію, через механізм Супер-ЕСКО, якщо вони бажають і надалі платити за енергію за субсидованими цінами.

Здебільшого, в обмеженій кількості прикладів Супер-ЕСКО публічні комунальні підприємства відігравали провідну роль у створенні та капіталізації цих спеціальних компаній з надання послуг у сфері енергоефективності, що мало місце у випадку компанії EESL з Індії та компанії «Etihad» з ОАЕ. Однак наполегливо рекомендовано так само залучати й інших стейкхолдерів. Це забезпечить розгляд проєктів у сфері енергоефективності з урахуванням усіх охоплених ними аспектів та всіх видів кінцевого використання джерел енергії, а не тільки у вигляді електроенергії. Це, здається, є основним предметом уваги у тих випадках, коли вплив комунальних підприємств не урівноважується впливом інших стейкхолдерів.

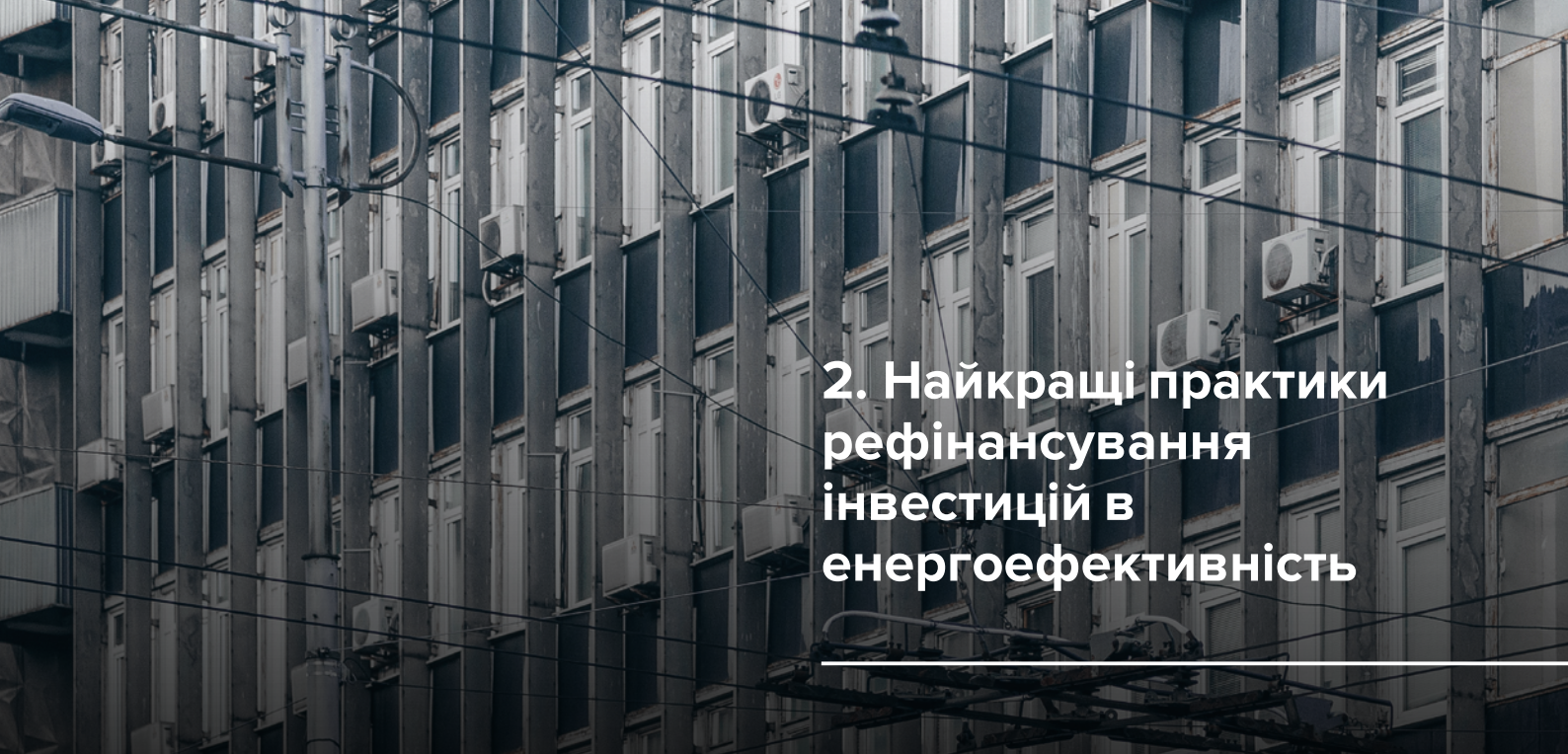
І нарешті можна стверджувати, що функції Супер-ЕСКО можуть виконувати національні відомства, які опікуються енергоефективністю та/або відновлювальною енергетикою, як це відбувається у деяких країнах регіону, шляхом створення Підрозділів з управління проєктами для деяких пілотних проєктів або започаткування підприємницької діяльності з надання послуг з управління попиту на енергію. Проте мандат цих інституцій має переважно стосуватися розробки політик у сфері управління попиту, оцінки технологій, реалізації пілотних програм, визначення національ-

них цільових показників та цілей і складання планів для їх досягнення у майбутньому тощо. З огляду на характер цього мандату, крім зобов'язання для згаданих відомств повністю зосередитися на виконанні пов'язаних з ним завдань, існує вимога щодо їх певної організаційної форми, яка не є прийнятною для бізнес-моделей, необхідних для виконання програм у сфері енергоефективності або рішень у сфері відновлювальної енергетики, заснованих на управлінні попитом на енергію, у необхідному масштабі, а не тільки на етапі пілотних проєктів. Ця діяльність передбачає застосування дуже різних бізнес-моделей з достатніми людськими та фінансовими ресурсами, які дозволяють прицільно опікуватися масштабним впровадженням програм у сфері енергоефективності та рішень у сфері відновлювальної енергетики, заснованих на управлінні попитом на енергію, на комерційній основі. Водночас такі бізнес-моделі здатні дотримуватись технічних, фінансових та організаційних вимог в умовах, за яких традиційні енергосервісні підприємства є нежиттєздатними. Супер-ЕСКО створюються саме для того, щоб виходити з такими пропозиціями.

Після того, як Супер-ЕСКО будуть створені та працюватимуть в кожній країні регіону, ця концепція може бути зрештою поширена на субрегіональні рівні. За такого варіанту, декілька країн регіону обговорюють модель, яка може дозволити їм більш

ефективно вирішувати спільні проблеми у сфері енергоефективності або управління попитом на відновлювальну енергію в їхніх країнах і досягти вищих фінансових спроможностей. Але такий розвиток подій потребує великої кількості підготовчих заходів, зокрема наявності функціонуючої системи для прозорого та дієвого обміну економічною інформацією.

І нарешті, багато країн займаються впровадженням Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року і виконанням глобальних кліматичних зобов'язань. Кожна з них має створити економічні засоби для виконання цілей сталого розвитку (ЦСР), пов'язаних з енергією, щоб забезпечити соціальні, економічні та екологічні переваги ЦСР для своїх громадян, а також зменшити вуглецевий слід та супутні кліматичні наслідки. Супер-ЕСКО видається одним з найбільш прийнятних утручань, яке, в разі належного виконання, може ефективно здолати низку обмежень у сфері енергоефективності та управління попитом на відновлювальну енергію, що їх становлять слабка інституційна спроможність регіону, ненадійні види політики у сфері сталої енергетики та відсутність цінових сигналів щодо відображення вартості енергії. Через такі умови в регіоні Супер-ЕСКО є найбільш потужним інструментом для арабських країн, який дозволить їм виконати ЦСР7 та інші ЦСР, пов'язані з енергією.

2. Найкращі практики рефінансування інвестицій в енергоефективність

2.1. Концепція рефінансування інвестицій в енергоефективність

Загалом експерти погоджуються, що великий потенціал економічно ефективних інвестицій в енергоефективність наразі не використовується через низку перепон, як-от відсутність довіри до прогнозів щодо економії, висока вартість підготовки проєкту та закупівель, розділеність стимулів, недостатня обізнаність про неосновні види діяльності, наприклад про енергоефективність, ціни на енергію, які сприймаються як низькі, тощо. Серед цієї низки взаємопов'язаних перепон, доступ до привабливих інструментів фінансування являє собою серйозне обмеження для розширення інвестицій в енергоефективність.

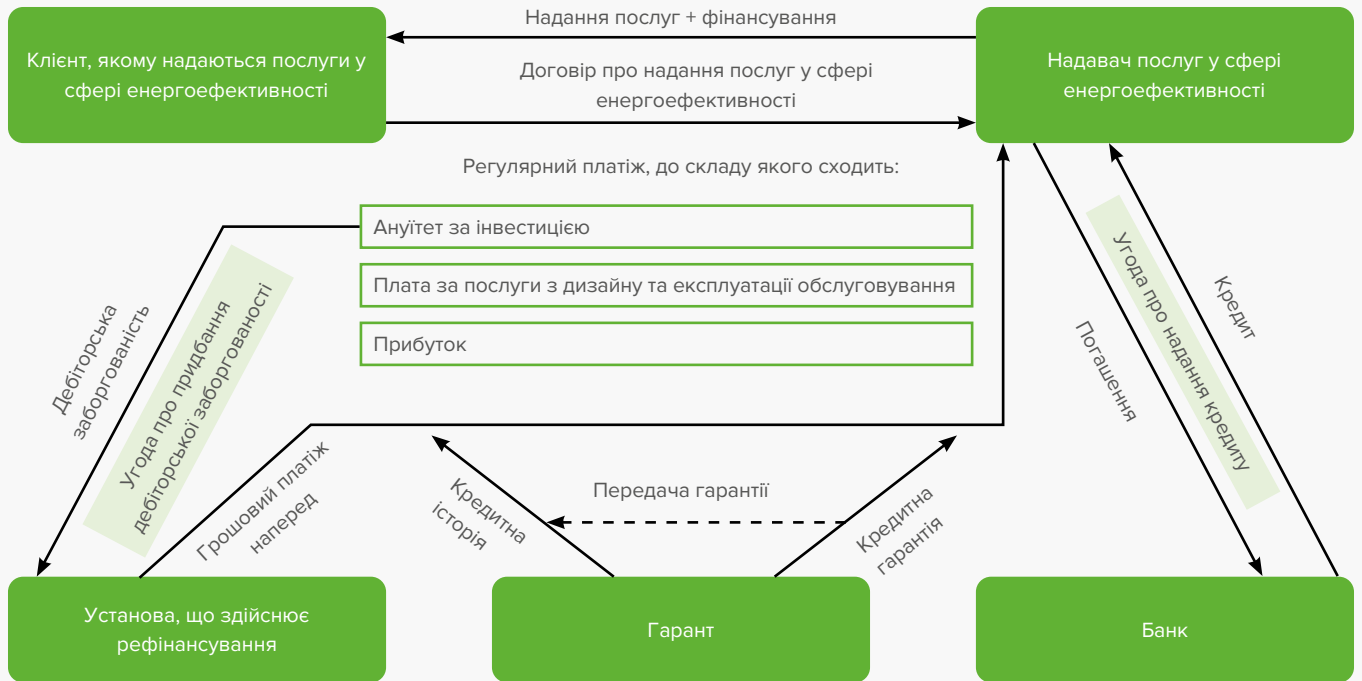
Надавачі послуг у сфері енергоефективності розв'язують проблему небажання клієнтів брати на себе зобов'язання щодо фінансових ресурсів з допомогою включення фінансування до їхніх пакетів послуг. У такому разі надавач послуг у сфері енергоефективності (ЕСКО) попередньо фінансує інвестицію і отримує погашення коштом щорічних платежів, які залежать від фактично досягнутої економії. Така практика не тільки означає, що надавач послуг у сфері енергоефективності має на балансі інвестиції, але й призводить до ситуації, за якої такий надавач послуг рано чи пізно досягає власного кредитного ліміту і змушений відхиляти наступні проєкти у сфері енергоефективності. Тому, якщо планується досягти знач-

ного зростання ринку, головне питання полягає у тому, як очистити баланси надавачів послуг у сфері енергоефективності, щоб вони отримали фінансову свободу для розширення бізнесу у сфері енергоефективності.

Механізми рефінансування можуть дозволити подолати описані вище фінансові перепони для бізнесу з надання послуг у сфері енергоефективності. У загальному сенсі механізм рефінансування можна визначити як підхід, за якого надавач послуг у сфері енергоефективності продає, а установа, що здійснює рефінансування, придбаває дебіторську заборгованість, яка підлягає сплаті клієнтом, якому надаються послуги у сфері енергоефективності.

Відповідно до механізму рефінансування проєкт у сфері енергоефективності початково фінансується коштом корпоративного кредиту (наприклад, овердрафту), що його дає банк надавачу послуг, який здійснює інвестицію в енергоефективність в межах проєкту з надання послуг у сфері енергоефективності.

Завдяки такому підходу клієнт отримує прибуток миттєво, оскільки зазвичай він не мусить обтяжувати свій баланс, але користується широким спектром переваг інвестицій в ЕЕ.

Малюнок 1. Огляд механізмів рефінансування проєктів у сфері енергоефективності

Через певний проміжок часу після виконання інвестиції та демонстрації її ефективності надавач послуг у сфері енергоефективності продає очікувану дебіторську заборгованість установі, що здійснює рефінансування, і отримує наперед грошові кошти за цією дебіторською заборгованістю, а покупець отримує право стягнення такої заборгованості.

У такий спосіб надавач послуг у сфері енергоефективності очищає свій баланс та отримує свободу дій для фінансування нових проєктів, які інакше реалізувати не зміг би. Таким чином, можливість застосування механізмів рефінансування є головним елементом підтримки зростання надавача послуг у сфері енергоефективності.

Згідно з матеріалами опитування, проведеного в межах проєкту [QualitEE](#), боргові зобов'язання за запозиченими коштами є провідним інструментом фінансування проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності, що його зазвичай використовують у європейських країнах. Цей аналіз був оновлений у межах проєкту [REFINE](#), водночас увага приділялася використанню механізмів рефінансування в Європі.

Якщо стисло, то цей аналіз ринку свідчить про те, що використання механізмів рефінансування не є дуже поширеним явищем. Лише у Чеській Республіці та Латвії рефінансування вважається звичайною практикою. Однак за результатами співбесід, що були проведені з експертами з 12 країн (Австрія, Бельгія, Хорватія, Чехія, Греція, Словенія, Іспанія, Італія, Польща, Німеччина, Словаччина та Україна), стало очевидно, що і в інших європейських країнах в деяких випадках застосовуються моделі рефінансування.

Наприклад, в Бельгії, Австрії та Німеччині механізми рефінансування використовуються, проте не в тих самих масштабах, що в Чеській Республіці. Крім того, деякі фінансові установи в Словенії та Словаччині пропонують один з різновидів механізму рефінансування. В Іспанії та Італії обмежена кількість фінансових установ або інвестиційних фондів (як-от Фонд енергоефективності [SUSI](#)) фінансує проєкти у сфері енергоефективності за допомогою рефінансування.

2.2. Забезпечення інвестицій заставою

В найширшому розумінні застава – це механізм забезпечення для зменшення ризиків невиконання зобов'язань. У разі послуг у сфері енергоефективності, забезпечення заставою може використовуватися для забезпечення захисту звичайного платежу клієнта, якому надаються послуги у сфері енергоефективності, надавачу таких послуг. Якщо здійснюється рефінансування проєкту з надання послуг у сфері енергоефективності, заставу може бути передано установі, що здійснює рефінансування, щоб забезпечити захист такої установи на випадок неплатежу клієнта.

Потреба у забезпеченні заставою залежить від кредитоспроможності клієнта і зазвичай є нижчою, якщо клієнтом, якому надаються послуги у сфері енергоефективності, є орган державної влади.

Зазвичай, якщо дебіторська заборгованість придбавається у надавача послуг у сфері енергоефективності, фінансова установа має договір лише з таким надавачем послуг, а не з клієнтом і тому не може пов'язувати клієнта, якому надаються послуги у сфері енергоефективності, будь-якими зобов'язаннями або вимагати від нього забезпечення заставою. Отже, у деяких моделях рефінансування платіж клієнта установі, що здійснює рефінансування, заставою не забезпечується. У такому разі, що є звичайною практикою у Чеській Республіці, фінансова установа повинна дуже добре знати позичальника і покладатися на його ризик та репутацію протягом строку виплат за проєктом.

Комплексний договір щодо енергії (Integrated energy contracting, IEC) передбачає поєднання заходів із забезпечення енергоефективності та постачання енергії на договірній основі, зазвичай з короткостроковою «операційною верифікацією», а не з постійним вимірюванням та верифікацією.

З іншого боку, існують випадки, коли договори про надання послуг у сфері енергоефективності передбачають забезпечення заставою, яка початково убезпечує надавача послуг від невиконання зобов'язань з боку клієнта, а згодом передається установі, що здійснює рефінансування.

Право власності на активи

Якщо право власності належить установі, що здійснює рефінансування, то такий підхід можна назвати забезпеченням дебіторської заборгованості заставою активів. У такому разі спочатку нада-

вач послуг у сфері енергоефективності інвестує в об'єкт клієнта і має право власності на інвестовані активи. Коли він передає дебіторську заборгованість, право власності на такі активи передається установі, що здійснює рефінансування.

У практичних прикладах, оцінка яких проводилася в Австрії, право власності на активи формується таким чином:

- надавач послуг у сфері енергоефективності встановлює енергоефективне обладнання на майданчику клієнта;
- після монтажу обладнання відбувається процедура прийняття, за результатами якої підтверджується поставка обладнання відповідно до погоджених умов і ціна монтажу
- обладнання з урахуванням потенційних відхилень від запропонованої ціни внаслідок змін у комплекті поставки;
- рахунок на підтверджену вартість монтажу обладнання (до складу якої входить вартість проєктування, вартість обладнання та вартість монтажу) і на витрати на фінансування виставляється негайно після монтажу. Однак клієнт має сплачувати цей рахунок не одразу, а рівними частинами протягом всього строку договору (щоквартально, раз на півроку або щорічно).

Таким чином формується обґрунтована дебіторська заборгованість клієнта перед надавачем послуг у сфері енергоефективності, яку може бути відступлено без права на зворотну вимогу установі, що здійснює рефінансування, оскільки клієнт вже підтвердив належні платежі.

Однак у разі неплатоспроможності клієнта скористатися правом власності на активи може бути доволі важко, адже експлуатація певних частин активів може бути неможливою через нормативну базу або, навіть у разі можливості експлуатації, активи можуть втратити свою цінність.

Втім, для фінансової установи однаково може бути корисно мати право власності, оскільки кредитні ризики, забезпечені заставою, вимагають меншої частки власного капіталу, ніж кредитні ризики, не забезпечені заставою.

У практичних прикладах, оцінка яких проводилася в Чехії, процедура доволі схожа на описану вище процедуру в Австрії. Однак замість офіційного рахунку

після прийняття встановлених об'єктів клієнт надає лише підтвердження графіку платежів, який охоплює повну вартість встановлених об'єктів. Отже, погашення заборгованості заставою офіційно не забезпечується, але все ж є достатньо безпечним, якщо клієнтом є орган державної влади або приватна компанія з вельми задовільним рівнем кредитоспроможності.

Ще однією альтернативою забезпеченню заставою за допомогою утримання офіційного права власності є угода про заставу, відповідно до якої заставодержатель (тобто спочатку надавач послуг у сфері енергоефективності, а згодом установи, що здійснюють рефінансування) отримує право користуватися послугами активу або продати їх.

Забезпечення заставою через третю сторону

Щодо третіх сторін, які можуть покривати частину кредитних ризиків, пов'язаних з проєктами з надання послуг у сфері енергоефективності, визначено три можливі варіанти:

- державні гарантії як забезпечення кредитів, вимоги за якими у більшості випадків можуть пред'являтися (тільки) у разі неплатоспроможності боржника;
- страхування кредитів, що його забезпечують приватні страхові компанії – щодо тривалості зазвичай обмежується 3-4 роками;

2.3. Розв'язання питання ризиків щодо ефективності

Окрім кредитного ризику (клієнт не платить через економічні труднощі, аж до неплатоспроможності), у межах механізмів рефінансування доводиться мати справу і з ризиками щодо ефективності (клієнт не платить, оскільки постачальник не забезпечив економію або постачання енергії відповідно до узгоджених в договорі умов).

Загалом, дуже мало ймовірно, щоб установа, що здійснює рефінансування, була готова взяти на себе будь-який різновид ризику щодо ефективності, що його несе надавач послуг у сфері енергоефективності. Для такої установи важливо мати змогу покладатися на певний погоджений платіж, незалежно від ефективності надавача послуг у сфері енергоефективності.

З іншого боку, клієнт хоче бути впевненим у тому, що угода про рефінансування не зобов'язує його

- банківські гарантії, які, перш за все, можуть виступати як безумовна гарантія платежу, а також можуть бути структуровані завдяки використанню інструмента державних гарантій як резервного засобу забезпечення кредитних ризиків.

Інші форми забезпечення заставою

На ринку Чехії від надавачів послуг у сфері енергоефективності з низьким рівнем кредитоспроможності або надавачів таких послуг, які лише віднедавна з'явилися на ринку договорів про підвищення енергоефективності і ще не реалізували достатньо проєктів з надання відповідних послуг, щоб довести свою компетентність установі, що здійснює рефінансування, зрідка вимагається забезпечення іпотекою. Наразі не існує стандартної процедури для таких випадків, і все залежить від переговорів між надавачами послуг у сфері енергоефективності та банками. Однак мало ймовірно, щоб надавач послуг у сфері енергоефективності пропонував банку передачу в заставу нерухомого майна на всю тривалість договору про підвищення енергоефективності (8 – 12 років), імовірніше він обговорюватиме з банком прийняття гарантом третьої сторони, яка нестиме відповідальність за платежі у разі неплатоспроможності клієнта.

платити більше, ніж він має платити відповідно до його угоди з надавачем послуг у сфері енергоефективності.

Необхідно забезпечити, щоб весь ризик щодо ефективності залишався за надавачем послуг у сфері енергоефективності. Ефективність у цьому контексті означає, зокрема, таке:

- досягнення гарантованої економії;
- дотримання узгоджених умов щодо комфорту;
- інші узгоджені аспекти щодо рівня послуг, наприклад аспекти, пов'язані з обслуговуванням та експлуатацією.

Першим елементом захисту установи, що здійснює рефінансування, від прийняття ризиків щодо

ефективності надавача послуг у сфері енергоефективності є той факт, що угода про рефінансування укладається лише після того, як надавач послуг продемонстрував ефективність за перший рік або два роки тривалості проєкту.

По-друге, установа, що здійснює рефінансування, може купити не всю суму дебіторської заборгованості, а лише певну частку (50–80%), щоб лишити запас міцності на випадок звичайних коливань ефективності.

По-третє, поширеним способом забезпечити, щоб увесь ризик щодо ефективності лишився за надавачем послуг у сфері енергоефективності, є положення щодо відсутності права на зворотну вимогу у договорі про рефінансування. У такому положенні передбачається, що клієнт, якому надаються послуги у сфері енергоефективності, має сплачувати визначені платежі установі, що здійснює рефінансування, у будь-якому разі. Це означає, наприклад, що клієнт не може зменшити розмір своїх платежів на користь установи, що здійснює рефінансування, виправдовуючи це недостатньою ефективністю надавача послуг або будь-якими іншими зовнішніми чи внутрішніми обставинами.

Через це клієнт, якому надаються послуги у сфері енергоефективності, має заздалегідь погодитися на положення щодо відсутності права на зворотну вимогу у договорі про рефінансування, тобто таке положення має доповнюватися відповідними положеннями у договорі про надання послуг у сфері енергоефективності, зокрема такими як формулювання, які дозволяють охопити положення щодо відсутності права на зворотну вимогу договором про рефінансування:

- **Варіант А:** Договір про надання послуг у сфері енергоефективності містить належним чином сформульоване положення, згідно з яким клієнт, якому надаються такі послуги, уявній формі погоджується на положення щодо відсутності права на зворотну вимогу у можливому договорі про рефінансування.
- **Варіант В:** Клієнт у неявній формі погоджується на положення щодо відсутності права на зворотну вимогу у договорі про рефінансування, визнаючи офіційний рахунок за поставку активів. У такому разі право власності має надавач послуг у сфері енергоефективності, а не клієнт. Таке право зазвичай є таким, що може бути реалізоване, і надавач послуг може передати його установі, що здійснює рефінансування.

Для обох варіантів договір про надання послуг у сфері енергоефективності міститиме формулювання щодо того, що передача прав вимоги не звільняє надавача послуг від будь-яких його зобов'язань.

- Формулювання на забезпечення того, що надавач послуг у сфері енергоефективності надасть клієнту компенсацію, якщо належна надавачу винагорода менше, ніж платіж на користь установи, що здійснює рефінансування. Зокрема, якщо у межах проєкту з надання послуг у сфері енергоефективності не досягається зазначений у договорі рівень ефективності, надавач послуг, відповідно до договору з клієнтом, зобов'язаний компенсувати недостатні обсяги економії, які виникають впродовж життєвого циклу договору. Це означає, що надавач послуг має відшкодувати клієнту різницю між сумою платежу, який клієнт зобов'язаний сплачувати установі, що здійснює рефінансування, за договором про відступлення права вимоги, та сумою, яку він мав би сплачувати надавачу послуг, якщо б угода про рефінансування не була укладена.
- Банківська гарантія, яку надавач послуг у сфері енергоефективності надає клієнту з метою гарантувати обіцяну компенсацію, про яку йдеться вище.

Крім того, цей механізм може передбачати заходи, які забезпечують додаткову «захисну сітку» для установи, що здійснює рефінансування, наприклад:

- права втручання установи, що здійснює рефінансування, якщо якість послуг надавача послуг лишається нижчою від певного рівня протягом тривалого часу. Однак права втручання можуть суперечити нормам щодо публічних закупівель, тому можуть бути нездійсненними у випадку публічних клієнтів;
- банківська гарантія, яку надавач послуг у сфері енергоефективності надає установі, що здійснює рефінансування, і яка охоплює випадки затримки/зменшення платежів клієнта через недоліки щодо ефективності надавача послуг.

Розв'язання питання ризиків щодо ефективності має надважливе значення для розподілу різноманітних елементів ризиків за проєктом найбільш прийнятному партнеру. Однак під час оцінки ринку, що проводилася в межах **проєкту REFINE**, не повідомлялося про жодні випадки, коли різниці у рівні ефективності негативно позначалися на виплаті установі, що здійснює рефінансування.

2.4. Оцінка гарантійних інструментів

Величезними перешкодами для моделей фінансування послуг у сфері енергоефективності є кредитні ризики контрагента, які часто мають місце у разі єдиного споживача (енергія відбирається лише одним споживачем; відсутність або обмеженість доступу до мережі чи можливостей продажу іншим споживачам), та технічні ризики щодо ефективності. З погляду фінансового інвестора, який придбаває дебіторську заборгованість споживача, обидва типи ризиків можуть призвести до нестачі грошових коштів: або через те, що споживач не платить, оскільки не має грошей для оплати (кредитний ризик), або через те, що він не платить, оскільки постачальник не забезпечив економію або постачання енергії відповідно до узгоджених в договорі умов (ризик щодо ефективності).

Кредитні ризики залежать від кредитоспроможності споживача: якщо **кредитний рейтинг контрагента високий**, тоді цей ризик є низьким. Для покриття кредитних ризиків споживачів можна отримувати страховку комерційних кредитів, якщо таке страхування доступне на прийнятні строки (зазвичай до трьох років). Доступність та вартість страхової премії залежить від кредитного становища контрагента.

У випадку нижчих кредитних рейтингів та довгих строків платежів для зниження кредитного

ризик контрагентів необхідні гарантії третіх сторін (зазвичай державні гарантії): у промисловому секторі – для менших проєктів та залучення МСП, у житловому секторі – для мешканців з нижчими доходами.

Ризики щодо ефективності залежать від фізичної та операційної якості активів з виробництва або генерації енергії та відповідних процесів, які перебувають під контролем власника таких активів. Споживачі (та фінансові інвестори) очікують, що такі ризики нестимуть надавачі енергії або надавачі послуг у сфері енергоефективності. **Зазвичай зниження ризиків щодо ефективності або управління ними здійснюється за рахунок гарантій, передбачених у договорі, та гарантій щодо ефективності, виданих постачальниками обладнання** (які, зрештою, також залежать від кредитоспроможності постачальників або надавачів послуг у сфері енергоефективності).

Можуть додаватися і страхові рішення, наприклад страхування майна, страхування переривання підприємницької діяльності та страхування обладнання від поломок. Для деяких компонентів, наприклад світлодіодних ламп або фотовольтаїчних панелей, можна купувати страхові поліси для покриття всіх технічних ризиків щодо ефективності; за певних умов також можуть бути доступні страхові рішення

для інших договорів про надання послуг у сфері енергоефективності.

Для того щоб уникнути всіх ризиків щодо ефективності, фінансові інвестори і, зрештою, власники активів з публічного сектору можуть створити більш комфортні умови за рахунок гарантій третіх сторін для покриття ризиків постачальників та надавачів послуг щодо обіцяної ефективності. **Безумовна гарантія платежу третьої сторони охоплює обидва типи ризиків**, оскільки вимога за нею може пред'являтися за будь-яких обставин прострочення платежу, незалежно від причини несплати.

Дебіторська заборгованість, що її придбавають інвестори через механізм відступлення права вимоги, передбачає кредитні ризики та ризики щодо ефективності. Розподіл цих ризиків визначається в умовах договору про надання послуг у сфері енергоефективності. Для уможливлення швидкої та недорогої оцінки ризиків фінансовими інвесторами необхідні стандартизована технічна та фінансова оцінка проектів і стандартизовані умови договорів. Якщо споживач не має високого кредитного рейтингу, кредитний ризик необхідно покривати коштом страхування кредиту або гарантій третіх сторін з високим кредитним рейтингом (банки або інституції, підтримувані державою). Водночас покриття кредитного ризику є передумовою для сек'юритизації.

З погляду державної політики, **державні гарантії** надаються з таких причин:

- Головною визнаною причиною надання державних гарантій за довгостроковими інвестиційними кредитами у виробничому секторі є неспроможність ринку забезпечити рівний доступ МСП до фінансування. Тому **такі гарантійні інструменти запроваджуються в більшості держав-членів і підтримуються коштом гарантійних фондів, які надають ЄІБ та ЄІФ**. Цей вид гарантій доступний в багатьох країнах для інвестицій в енергоефективність, що їх здійснює виробничий сектор.
- У випадку житлового сектору, використання кредитних фондів, підтримуваних державою, або державних гарантій здебільшого продиктоване метою запропонувати житло менш кредитоспроможним особам та сім'ям, а отже вони виступають як інструмент соціальної політики.

Можна навести різні обґрунтування причини надання **гарантій за підтримки держави** для фінансування та рефінансування інвестицій в енер-

гоефективність. Їх мета – пришвидшити скорочення викидів CO₂ у будівлях та в промисловому секторі і у такий спосіб сприяти виконанню цілей кліматичної політики. З цього погляду такі гарантії переслідують цілі, які можна порівняти з цілями давно усталених експортних гарантій, у яких головним аргументом є переваги для зростання економіки та для політики у сфері зайнятості. Водночас можна продемонструвати, що такі гарантії є особливо ефективними для МСП, оскільки дозволяють їм набагато швидше наростити обсяги експорту. Давно усталену практику експортних гарантій можна використовувати і для структурування гарантій, пов'язаних з інвестиціями в енергоефективність.

Кредитні гарантії надаються у багатьох державах-членах за банківськими кредитами на фінансування довгострокових інвестицій компаній та (у житловому секторі) домовласників (підтримувані державою програми кредитування житла зазвичай передбачають «неявну гарантію», оскільки вони пропонуються боржникам, які не відповідають критеріям для отримання комерційного кредиту).

Здебільшого вимоги за **державними гарантіями, наданими як забезпечення кредитів**, можуть пред'являтися (тільки) у разі неплатоспроможності боржника. Зазвичай вони покривають не 100%, а 80% суми кредиту, щоб мотивувати банк, якому надано гарантію, управляти кредитними ризиками також і у власних інтересах.

Цей вид гарантій, що є доволі поширеним, захищає кредиторів від втрати вартості активів непогашеного кредиту та підтримує інвестиції в активи, які знаходяться на балансі компанії або власника будівлі. Такий вид гарантій сприяє фінансуванню під забезпечення активами інвестицій в енергоефективність, на які власник будинку або компанії інакше не зміг би отримати фінансування через проблеми з кредитоспроможністю. Однак таке забезпечення інвестицій в енергетику «власними силами» не є ані достатнім, ані належним засобом для досягнення успіху в умовах необхідності модернізації великої кількості будівель або масштабної декарбонізації промислових процесів.

Кредитні гарантії не є належним видом гарантій для рефінансування інвестицій в енергоефективність та механізмів відступлення права вимоги з сек'юритизацією. Кредитні гарантії покривають питання погашення кредиту боржником. Але надавач послуг у сфері енергоефективності не надає кредит споживачу. **З відступленням права вимоги кредитний ризик (а точніше – ризик невиконання споживачем зобов'язання щодо оплати) передається**

фінансовому інвестору, який придбав майбутню дебіторську заборгованість споживача, але кредиту також не надавав.

Гарантії, вимоги за якими можуть пред'являтися у разі виникнення заборгованості за платежами, надаються у межах систем експортних гарантій в багатьох державах-членах ЄС. Цей вид гарантій захищає кредит постачальника від невиконання споживачем зобов'язання щодо оплати. Однак цей вид гарантій – не просто гарантія платежу, вимогу за якою можна пред'явити безумовно, коли настає строк оплати і вона не здійснюється вчасно. Експортні гарантії захищають експортера від збитків за експортним договором. Вони являють собою «страхування збитків», яке має певне попередньо визначене максимальне покриття, але передбачає виплату тільки тієї суми, яка відповідає фактичній шкоді.

Наприклад, Австрійський контрольний банк (Oesterreichische Kontrollbank) опублікував Рекомендації G9 щодо експортних гарантій для відступлених прав вимоги дебіторської заборгованості за експортними договорами. Ситуація щодо кредитного ризику – така сама, як і у випадку відступлених прав вимоги дебіторської заборгованості за договорами про надання послуг у сфері енергоефективності. Ці гарантії розроблені для комплексної пропозиції щодо фінансування експорту: банк надає кредит на поповнення оборотного капіталу своєму клієнту для фінансування продукції, що буде поставлятися споживачу експорту; водночас клієнт бажає надати кредит постачальника і може отримати кредитну гарантію для свого кредиту на поповнення оборотного капіталу. Після постачання банк отримує дебіторську заборгованість за експортом (кредит постачальника). Клієнт банку використовує кошти, отримані за транзакцією з відступлення права вимоги банку, щоб погасити кредит на поповнення оборотного капіталу або зменшити кредитну лінію на поповнення оборотного капіталу. Ризики банку стосовно споживача експорту покриваються гарантованою квотою у розмірі 80% коштом експортної гарантії G9. Такий механізм фінансування є часто повторюваним елементом відносин між цим Австрійським банком та його клієнтами.

Питання щодо складного розрахунку «грошових збитків» у разі гарантійної вимоги за експортною гарантією, а також щодо квоти гарантії у розмірі до 80% можуть міститися в угоді про фінансування, яка укладається між банком та клієнтом. Цей різновид комплексної пропозиції щодо фінансування

експорту можна відтворити для потреб надавачів послуг у сфері енергоефективності у тому, що стосується фінансування на поповнення оборотного капіталу та рефінансування (див. таблицю нижче); по суті, він являє собою двосторонній механізм рефінансування, впроваджений між надавачем послуг та його банком. Але механізм страхування збитків не підходить для захисту «анонімних» фінансових інвесторів, оскільки збитки експортера відрізняються від збитків інвестора внаслідок невиконання споживачем зобов'язання щодо оплати.

Належним засобом захисту від ризику невиконання споживачем зобов'язання щодо оплати є безумовна гарантія платежу за запланованими платежами споживача. Така гарантія платежу захистить фінансового інвестора навіть у тому випадку, коли споживач не здійснює оплату внаслідок невиконання робіт постачальником енергії. Такі гарантії зазвичай видають приватні банки за кредитом або гарантійною лінією, за вказівкою клієнта, який потребує покращення якості коротко- або довгострокових платіжних зобов'язань. Механізми державних гарантій зрідка структуруються як безумовні гарантії платежу.

Кредитні гарантії можуть бути цінною підтримкою для власників активів, які самостійно інвестують в проекти з надання послуг у сфері енергоефективності, та для кредитів на поповнення оборотного капіталу, які видаються постачальникам технології, але вони не є належними гарантійними інструментами для рефінансування інвестицій в енергоефективність, адже вони не покривають платіжні зобов'язання за договором про постачання енергії або надання послуги.

Платіжні зобов'язання споживачів можуть бути предметом експортних гарантій, які можуть також покривати ризики невиконання зобов'язання щодо сплати придбаної дебіторської заборгованості в разі настання строку її сплати. Однак вимога за експортною гарантією покриває грошові збитки експортера, тому таке страхування збитків не завжди покриває весь платіжний ризик фінансових інвесторів.

«Ідеальною» гарантією для рефінансування інвестицій в енергоефективність через відступлення права вимоги дебіторської заборгованості була б безумовна банківська гарантія, яка покриває точно будь-яку заплановану суму в разі настання строку її сплати.

2.5. Варіанти гарантій для підтримки фінансування інвестицій в енергоефективність та відновлювальну енергетику

У Таблицях 1–3 наводиться детальний опис можливих варіантів гарантій, які підтримують фінансування інвестицій в енергоефективність або відновлювальну енергетику:

- гарантії за кредитами, виданими власникам активів (типова гарантія за інвестиційними кредитами);

- страхування збитків за платежами клієнта (типова експортна гарантія);
- безумовна гарантія платежу (типова банківська гарантія за першим запитом).

Таблиця 1. Гарантії за кредитами, виданими власникам активів (типова гарантія за інвестиційними кредитами)

Гарант	Публічна установа, що надає гарантію
Заявник	Компанія, надавач послуг у сфері енергоефективності або власник(-и) будівлі
Ризик контрагента	Заявник (компанія, надавач послуг у сфері енергоефективності або власник будівлі)
Бенефіціар	Банк або інший кредитодавець
Актив, що гарантується	Довгостроковий кредит, виданий заявнику на балансову інвестицію в активи, пов'язані з енергоефективністю або відновлювальною енергетикою, або короткостроковий кредит на покриття потреб в оборотному капіталі
Квота гарантії	80%
Вимога за гарантією	У випадку неплатоспроможності боржника (заявника), погашення боргу та відсотків
Обов'язки щодо звітування	Бенефіціар та заявник
Ризик невиконання зобов'язань	Неплатоспроможність заявника
Передача гарантії	Не передбачене
Право на зворотну вимогу до	Заявник (але тільки відповідно до нормативно-правових актів про неплатоспроможність)
Необхідна для	Балансові інвестиції в енергоефективність або відновлювальну енергетику власником активів в слабкому кредитному становищі (довгострокові інвестиції виробничою компанією або власником будівлі; кредити на поповнення оборотного капіталу, які видаються постачальникам або надавачам послуг у сфері енергоефективності)
Підходить для рефінансування	Ні

Таблиця 2. Страхування збитків за платежами клієнта (типова експортна гарантія)

Гарант	Публічна установа, що надає гарантію
Заявник	Надавач послуг у сфері енергоефективності
Ризик контрагента	Споживач послуг у сфері енергоефективності
Бенефіціар	Надавач послуг у сфері енергоефективності або банк (після передачі)
Актив, що гарантується	Чистий грошовий потік від дебіторської заборгованості споживача послуг у сфері енергоефективності; відповідно до стандартизованих умов договору, визначених гарантом
Квота гарантії	80%
Вимога за гарантією	Отримання чистого грошового потоку в разі прострочення платежу (платіж за вирахуванням заощаджених витрат та сум, отриманих від третіх сторін; у випадку неплатоспроможності клієнта – всі майбутні платежі, передбачені за договором, за вирахуванням заощаджених витрат та сум, отриманих від третіх сторін); відсотки за невиконання зобов'язань не передбачаються
Ризик щодо ефективності	Не покривається
Передача гарантії	Можливо банкам, за згоди гаранта
Обов'язки щодо звітування та моніторингу	Обширні зобов'язання покладаються на бенефіціара; ризик відмови у задоволенні вимоги за гарантією у разі неналежного виконання обов'язків
Ризик невиконання зобов'язань	Ризик невиконання зобов'язання щодо оплати (кредитний ризик споживача послуг у сфері енергоефективності)
Право зворотної вимоги до	Клієнт, якому надаються послуги у сфері енергоефективності, з боку гаранта або бенефіціара, який представляє гаранта, відповідно до вказівок гаранта
Права гаранта у випадку пред'явлення вимоги	Право на зворотну вимогу; викуп відкритих гарантованих вимог; продовження експлуатації заявником (надавач послуг у сфері енергоефективності), право доступу до послуг у сфері енергоефективності; заміна надавача послуг у сфері енергоефективності; передача активів заявником (надавач послуг у сфері енергоефективності)
Підходить для рефінансування	Передусім забезпечує грошовий потік на користь надавача послуг у сфері енергоефективності; сприяє рефінансуванню через банк надавача послуг у сфері енергоефективності; не дуже підходить для рефінансування та сек'юритизації на ринках капіталу через квоту гарантії та обмеження понесеними грошовими збитками

Таблиця 3. Безумовна гарантія платежу (типова банківська гарантія за першим запитом)

Гарант	Банк або публічна установа, що надає гарантію
Заявник/сторона, що надає вказівки	Надавач послуг у сфері енергоефективності
Ризик контрагента	Клієнт, якому надаються послуги у сфері енергоефективності
Бенефіціар	Суб'єкт, який придбаває дебіторську заборгованість за договором про надання послуг у сфері енергоефективності
Актив, що гарантується	Заплановані платежі за дебіторською заборгованістю споживача послуг у сфері енергоефективності (зазвичай фіксовані платежі)
Квота гарантії	100%
Вимога за гарантією	Оплата за гарантією за першим запитом в сумі платежу, запланованого на встановлену дату
Ризик щодо ефективності	Покривається (через безумовність вимоги за гарантією)
Передача гарантії	Можливо, за згоди гаранта
Обов'язки щодо звітування та моніторингу	Заявник/суб'єкт, що надає вказівки (надавач послуг у сфері енергоефективності)
Ризик невиконання зобов'язань	Кредитний ризик споживача послуг у сфері енергоефективності + ризик щодо ефективності надавача послуг у сфері енергоефективності
Право на зворотну вимогу до	Споживач послуг у сфері енергоефективності – у випадку невиконання зобов'язання щодо оплати; надавач послуг у сфері енергоефективності – у випадку платежів за гарантією, спричинених невиконанням договірною зобов'язання
Права гаранта у випадку пред'явлення вимоги	Право зворотної вимоги; викуп відкритих гарантованих вимог; продовження експлуатації заявником (надавач послуг у сфері енергоефективності), право доступу до послуг у сфері енергоефективності; заміна надавача послуг у сфері енергоефективності; передача активів заявником (надавач послуг у сфері енергоефективності)
Підтримка для	Рефінансування договорів про надання послуг у сфері енергоефективності
Підходить для	Рефінансування та сек'юритизація на ринках капіталу

2.6. Структурування безумовних гарантій платежу для рефінансування проєктів у сфері енергоефективності на основі механізму державних гарантій

Найкращим засобом захисту фінансових інвесторів, які придбавають дебіторську заборгованість, від ризику невиконання споживачем зобов'язання щодо оплати є **безумовна гарантія платежу за запланованими платежами споживача**. Така гарантія платежу **захистить фінансового інвестора навіть у тому випадку, коли споживач не здійснює оплату внаслідок невиконання робіт постачальником енергії/постачальником, який забезпечує економію енергії**.

Фінансовий ризик для фінансового інвестора, який придбаває дебіторську заборгованість, становить своєчасність платежу в разі настання встановленого строку. Гарантії, які покривають цей ризик, можуть сприяти механізмам рефінансування інвестицій в енергоефективність на ринках капіталу, якщо:

- вони є безумовними;
- вони можуть бути передані;
- за ними можна пред'явити право вимоги в разі настання строку платежу.

Тому «ідеальною» гарантією для рефінансування інвестицій в енергоефективність через відступлення права вимоги дебіторської заборгованості була б безумовна банківська гарантія, яка покриває фіксовану заплановану суму платежу в разі настання строку її сплати.

Безумовні гарантії платежу не надаються безпосередньо механізмами державних гарантій. Але в разі доступності державного страхування збитків, гарантія платежу приватного банку може бути структурована з використанням страхування збитків як резервного засобу забезпечення кредитних ризиків. Коли рефінансування за допомогою продажу дебіторської заборгованості фінансовим інвесторам забезпечене, буде доступна і державна гарантія як забезпечення для кредитів, що видаються постачальнику для поповнення оборотного капіталу або надавачу послуг у сфері енергоефективності для фінансування етапу будівництва.

Етапи та структура такого поєднання приватних та державних гарантій виглядають таким чином:

- Надавач послуг у сфері енергоефективності звертається до державного гарантійного відомства для отримання гарантії як забезпечення кредиту на поповнення оборотного капіталу, що надає його банк. Цей кредит ви-

користовується для фінансування інвестиції в енергоефективність, щоб виконати інвестиційне зобов'язання надавача послуг за договором про надання послуг у сфері енергоефективності, укладеного зі споживачем.

- Після монтажу інвестиція в енергоефективність перевіряється на предмет дотримання обіцяних показників ефективності, передбачених в договорі про надання послуг у сфері енергоефективності та замовлених споживачем. Споживач починає сплачувати за поставлену енергію або економію енергії.
- Надавач послуг звертається до державного гарантійного відомства для отримання гарантії на випадок нестачі грошових коштів і просить свій банк надати гарантію платежу фінансовому інвестору, який пропонує придбати дебіторську заборгованість споживача. У якості забезпечення такої гарантії платежу надавач послуг передає банку гарантію на випадок нестачі грошових коштів.
- Ціну придбання дебіторської заборгованості надавач послуг використовує для погашення кредиту на поповнення оборотного капіталу (рефінансування) своєму банку. Кредитна гарантія, відповідно, скасовується (або може використовуватися для іншого кредиту на поповнення оборотного капіталу на відновлювальній основі).
- У разі пред'явлення вимоги за гарантією платежу банку гарантійний платіж може бути повернутий коштом державної гарантії на випадок нестачі грошових коштів. На підставі договору про надання гарантії між надавачем послуг та банком, банк має право на зворотну вимогу до надавача послуг щодо всіх сум, не покритих коштом державної гарантії.

За такої структури державна гарантія покриває фундаментальний ризик збитків постачальника, що виникають внаслідок невиконання споживачем зобов'язання щодо оплати, **на 80% такого ризику**. На підставі цього резервного гарантійного забезпечення (за рахунок передачі гарантійних вимог від надавача послуг до банку) банк покриває ризик ліквідності щодо попереднього фінансування невиконання споживачем зобов'язання щодо оплати (100%) і має право на зворотну вимогу до надавача послуг стосовно до **решти 20% і можливо менших**

платежів державного гаранта внаслідок економії коштів. Всі зобов'язання щодо звітування, моніторингу тощо залишаються за надавачем послуг як за початковим бенефіціаром державної гарантії.

Ця структура також можлива, якщо гарантійну вимогу за державною гарантією можна пред'являти лише у випадку неплатоспроможності споживача. Однак, у цьому випадку ризик для надавача послуг буде вищим, оскільки попереднє фінансування з боку банку може бути необхідним на значно триваліший строк; і, якщо споживач не є неплато-

спроможним, проте не виконує зобов'язання щодо оплати, вимогу за цією державною гарантією не можна пред'явити взагалі.

Частина цього ризику (яка відповідає ризику, що не покривається квотою гарантії) залишається за надавачем послуг у сфері енергоефективності. Тому для застосування методики структурованих гарантій необхідні надавачі послуг у сфері енергоефективності з надійним рівнем кредитоспроможності та власного капіталу.

2.7. Аналіз гарантійних інструментів для підприємницької діяльності з надання послуг у сфері енергоефективності в країнах ЄС та Україні

Комплексний огляд гарантійних інструментів для підприємницької діяльності з надання послуг у сфері енергоефективності в країнах ЄС та Україні зроблено **проєктом Refine**.

Основні висновки та порівняльний аналіз представлені в Таблиці 5.

2.8. Можливі механізми рефінансування проєктів у сфері енергоефективності

Цей загальний механізм рефінансування комплексного оновлення громадських будівель представлений в Таблиці 4.

Таблиця 4. Механізм рефінансування: комплексне оновлення громадських будівель

Елемент	Опис
Сфера застосування	Комплексне оновлення громадських будівель
Ринкові можливості	Зазвичай ми бачимо, що власники громадських будівель віддають перевагу реалізації проєктів з комплексного оновлення традиційним способом «самостійної реалізації», якщо вони можуть собі це дозволити з погляду фінансів. Тому ми вважаємо, що енергоефективні послуги, орієнтовані на цю сферу застосування, є привабливим рішенням переважно для менших органів державної влади (муніципалітетів), а також для органів влади, які не мають професійного управління нерухомістю. У випадку більших портфелів, послуги у сфері енергоефективності можуть призвести до ефекту «затягування вперед», тобто кількість комплексних інвестиційних проєктів на рік може збільшитися.
Забезпечення заставою	Необхідність у забезпеченні заставою може бути невеликою, залежно від кредитоспроможності органу публічної влади. Державна гарантія для покриття кредитних ризиків є найпростішим та, ймовірно, найбільш економічно вигідним способом захисту платежів на користь установи, що здійснює рефінансування.
Вирішення питання ризиків щодо ефективності	Права втручання установи, що здійснює рефінансування, можуть суперечити нормам щодо публічних закупівель.
Збір платежів	Надавач послуг у сфері енергоефективності несе відповідальність за виставлення рахунків – певна частина суми виставленого рахунку підлягає сплаті безпосередньо на користь установи, що здійснює рефінансування.
Позабалансове фінансування	Не застосовне
Недержавне боргове фінансування	Привабливим рушійним фактором для органів публічної влади було б отримання пропозицій, які відповідають вимогам EUROSTAT, без спричинення високих додаткових витрат, але, за нашим розумінням, це видається складним завданням з огляду на умови поточної нормативно-правової бази.
Організаційна структура	<i>Через високі капіталовкладення рекомендованою є інституційна структура із заздалегідь визначеними ролями, обов'язками та робочими процесами.</i>

Таблиця 5. Огляд аналізу відправних точок для гарантійних інструментів для підприємницької діяльності з надання послуг у сфері енергоефективності у країнах ЄС та Україні

Країна	Кредитна гарантія	Державна гарантія/ кошти	Експортна гарантія / Експортне страхування	Страховання кредитів	Страховання економії енергії	Додаткова інформація
Чехія	<p>Публічні клієнти: Гарантії або страхування для рефінансування не потрібні.</p> <p>Для приватних клієнтів: Кредитні гарантії від комерційних банків:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Додаткові витрати у розмірі мінімум 2–3% • Не передбачається строк погашення від 8 років і більше <p>→ не підходить для рефінансування</p>	<p>Публічні клієнти: Гарантії розширення не відповідають встановленим критеріям для проєктів, спрямованих на економію енергії.</p> <p>Приватні клієнти: Гарантії державних програм допомоги, оператором яких є банк CMZR</p> <p>→ не підходять для покриття ризику погашення клієнта</p>	<p>Виконується Чеським експортним банком (СЕВ)</p>	<p>Публічні клієнти: з максимальним строком погашення 2 роки</p> <p>→ для проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності цей вид страхування використовується мінімально</p> <p>Приватні клієнти: Інформація не доступна</p>	<p>Інформація не доступна</p>	<p>У випадку проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності з приватними клієнтами гарантія, яка покриває ризик погашення клієнта, дозволяє здійснювати рефінансування.</p>
Австрія	<p>Спеціальні гарантійні інструменти для проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності не доступні.</p>	<p>Гарантії AWS (кредитні гарантії та гарантії на поповнення робочого капіталу для МСП)</p>	<p>Експортна гарантія, управління якою здійснює державний банк розвитку ОеКВ</p>	<p>Строки страхування кредитів зазвичай обмежуються 2 – максимум 4 роками.</p> <p>→ не підходить для рефінансування</p>	<p>Інформація не доступна</p>	<p>Триває процес на рівні політики, пов'язаний з наданням державних гарантій для підтримки підприємницької діяльності з надання послуг у сфері енергоефективності та механізмів рефінансування.</p>

Таблиця 5 (продовження)

Країна	Кредитна гарантія	Державна гарантія/ кошти	Експортна гарантія / Експортне страхування	Страховання кредитів	Страховання економії енергії	Додаткова інформація
Хорватія	НАМАГ-BICRO Індивідуальні кредитні гарантії → не підходить для рефінансування	Спеціальні гарантійні інструменти для проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності не доступні	НБОР гарантії у вигляді експортного страхування	Інформація не доступна	Інформація не доступна	Наявні державні гарантійні інструменти можуть бути початковою базою для гарантійних інструментів для проєктів з надання послуг у сфері рефінансування
Греція	Кредитні гарантії комерційних банків: Дуже короткий строк (до 180 днів) → не підходить для рефінансування.	Державні гарантії та спільні гарантії Грецького банку розвитку (HDB)	<ul style="list-style-type: none"> Програма страхування експортних кредитів, виконувана ОАЕР Експортні гарантії корпоративних банків 	Програма страхування кредитів, що видаються покупцю, виконувана ОАЕР	Інформація не доступна	Можливість створення фонду державних гарантій під управлінням HDB для підтримки фінансування та рефінансування заходів у сфері енергоефективності.
Італія	Фонд прямого інвестування FIEE, призначений для здійснення інвестицій в енергоефективність	<ul style="list-style-type: none"> Гарантійний фонд FNEE Гарантійний фонд SME (Державний гарантійний фонд – не тільки для інвестицій в енергоефективність) 	Інформація не доступна	Інформація не доступна	<ul style="list-style-type: none"> Рішення «GoSafe with ESI» - страхування економії енергії Страховання компанії «CIS Broker» для надавачів послуг у сфері енергоефективності 	Поточна італійська система гарантійних фондів енергоефективності досить обмежена з погляду конкретних і доступних пропозицій.

Таблиця 5 (продовження)

Країна	Кредитна гарантія	Державна гарантія/ кошти	Експортна гарантія / Експортне страхування	Страховання кредитів	Страховання економії енергії	Додаткова інформація
Латвія	Інформація не доступна	Державні гарантії, що їх видає ALTUM	Гарантія за експортним кредитом, що її видає ALTUM	Страховання кредитів на ринку не доступне	Інформація не доступна	
Словенія	Кредитні гарантії комерційних банків: Додаткові витрати: до 2%	Державні гарантії, що їх видає банк SID	Страховання експортних кредитів, що його здійснює банк SID	Інформація не доступна	Інформація не доступна	Планувалося створити гарантійний фонд для фінансування проєктів з надання послуг у сфері енергоефективності, що фінансуються з Фондів гуртування. Проте такий гарантійний фонд створено не було.
Іспанія	Інформація не доступна	<ul style="list-style-type: none"> Фонд GEEVE регіонального уряду Естремадури Державний гарантійний фонд для видів діяльності з великими витратами електроенергії Поліс зеленого страхування CESCE 	Експортні гарантії CESCE	Страховання у сфері енергоефективності від компанії «Engineering's' Mutual» (приватне страхування у сфері енергоефективності)	Страховання економії енергії за моделлю ESI	Поточна ситуація в Іспанії щодо гарантій для рефінансування договорів про надання послуг у сфері енергоефективності є доволі нерозвинутою.

Таблиця 5 (продовження)

Країна	Кредитна гарантія	Державна гарантія/ кошти	Експортна гарантія / Експортне страхування	Страховання кредитів	Страховання економії енергії	Додаткова інформація
Україна	Кредитні гарантії надаються комерційними та державними банками. Існують державні програми підтримки МСП, за якими надаються державні гарантії розміром до 80% суми згрупованих кредитів.	<ul style="list-style-type: none"> Державні програми для підтримки МСП, за якими надаються державні гарантії розміром до 80% суми згрупованих кредитів. Спеціальних продуктів для компаній з надання послуг у сфері енергоефективності немає, але такі компанії можуть звернутися по фінансування за цими програмами. 	Експортні гарантії надаються комерційними та державними банками.	Спеціального продукту зі страхування кредитів на ринку кредитів для послуг у сфері енергоефективності немає.	Спеціального продукту зі страхування економії енергії, який пропонується для договорів про надання послуг з енергоефективності, немає	Система гарантій для рефінансування договорів про надання послуг у сфері енергоефективності в Україні не розвинута.

Основні організаційні аспекти рефінансування інвестицій в енергоефективність в публічному секторі представлені в Таблиці 6.

Наразі цей механізм рефінансування є найбільш поширеним, оскільки він аналогічний практичним прикладам, що оцінювалися в Чехії, Австрії та Бельгії.

Таблиця 6. Механізм рефінансування: інвестиції в енергоефективність в публічному секторі

Елемент	Опис
Сфера застосування	Інвестиції в енергоефективність з акцентом на будівельних технологіях в громадських будівлях
Ринкові можливості	Найважливіший сегмент послуг у сфері енергоефективності в багатьох країнах ЄС
Забезпечення заставою	Зазвичай необхідність у забезпеченні заставою може бути невеликою, залежно від кредитоспроможності органу державної влади. На практиці існує декілька випадків, коли рефінансування організується без офіційного забезпечення заставою. Однак, <i>якщо</i> установа, що здійснює рефінансування, вимагає забезпечення заставою, одним із варіантів є такий: надавач послуг у сфері енергоефективності має право власності на активи, в які він інвестував, і передає це право власності установі, що здійснює рефінансування. Проте державна гарантія для покриття кредитних ризиків є найпростішим та найдешевшим способом захисту платежів на користь установи, що здійснює рефінансування.
Вирішення питання ризиків щодо ефективності	<ul style="list-style-type: none"> • Рефінансування лише через 1 – 2 роки після верифікації ефективності. • Часто установа, що здійснює рефінансування, придбаває лише дебіторську заборгованість, пов'язану з капітальними витратами. • Положення щодо права на зворотну вимогу в угоді про рефінансування, доповнене формулюваннями в договорі про надання послуг у сфері енергоефективності, на забезпечення того, щоб весь ризик щодо ефективності залишався за надавачем таких послуг.
Збір платежів	Надавач послуг у сфері енергоефективності несе відповідальність за виставлення рахунків – певна частина суми виставленого рахунку підлягає сплаті безпосередньо на користь установи, що здійснює рефінансування.
Позабалансове фінансування	Не застосовне
Недержавне боргове фінансування	Незрозуміло, чи суперечить вимогам EUROSTAT офіційне прийняття клієнтом капітальних інвестицій (що дозволяє надавачу послуг у сфері енергоефективності мати право власності на активи). Загалом, розробка підходу, який відповідає всім вимогам EUROSTAT, без спричинення високих додаткових витрат видається складним завданням.
Організаційна структура	<i>Або спеціально організована, або більш довгострокова співпраця між надавачем послуг у сфері енергоефективності та установою, що здійснює рефінансування, можливо на підставі рамкового договору.</i>

Основні організаційні аспекти рефінансування договорів про постачання енергії в публічному секторі представлені в Таблиці 7.

Таблиця 7. Механізм рефінансування: договори про постачання енергії для громадських будівель

Елемент	Опис
Сфера застосування	Монтаж системи централізованого теплопостачання на підставі договору про постачання енергії для громадських будівель
Ринкові можливості	Декарбонізація існуючих громадських будівель є привабливим ринком для надавачів послуг у сфері енергоефективності. Оскільки громадські будівлі зазвичай обладнані системами централізованого опалення, проекти за договорами про постачання енергії можуть легко взаємодіяти з системою клієнта. Проте в деяких випадках може виникнути необхідність у відновленні системи розподілу тепла, щоб також знизити температуру. Крім того, існує можливість поєднання договору про постачання енергії зі скороченням попиту на енергію за рахунок впровадження заходів з енергоефективності – підхід, який часто називають укладанням комплексного договору щодо енергії.
Забезпечення заставою	Зазвичай необхідність у забезпеченні заставою може бути невеликою, залежно від кредитоспроможності органу державної влади. Однак, якщо установа, що здійснює рефінансування, вимагає забезпечення заставою, рефінансування можна пов'язувати з активами, коли установи, що здійснюють рефінансування, отримують передачу права надавачем послуг у сфері енергоефективності право власності на активи.
Вирішення питання ризиків щодо ефективності	<ul style="list-style-type: none"> • Довгострокова співпраця з надавачем послуг у сфері енергоефективності; • Рефінансування лише через 1 – 2 роки після верифікації ефективності; • Придбавається лише дебіторська заборгованість, пов'язана з активами; • Права втручання установи, що здійснює рефінансування, у випадку дуже неефективної роботи надавача послуг у сфері енергоефективності – однак права втручання можуть суперечити нормам щодо публічних закупівель.
Збір платежів	Надавач послуг у сфері енергоефективності несе відповідальність за виставлення рахунків. Певна частина суми виставленого рахунку підлягає сплаті безпосередньо на користь установи, що здійснює рефінансування.
Позабалансове фінансування	Не застосовне
Недержавне боргове фінансування	Привабливим рушійним фактором для органів публічної влади є отримання пропозицій, які відповідають вимогам EUROSTAT – для договорів про постачання енергії це може бути простіше, ніж для договорів про підвищення енергоефективності, оскільки є чітка (чіткіша) взаємодія між активами проєкту за договором про постачання енергії та системами клієнта. Тому надавачу послуг у сфері енергоефективності може бути легше утримувати право власності на економічні блага. Проте в цьому разі може виникнути суперечність між бажанням установи, що здійснює рефінансування, мати право власності та бажанням публічного клієнта виконати вимоги EUROSTAT. Доступні державні гарантії допоможуть вирішити цей конфлікт інтересів.
Організаційна структура	Або спеціально організована, або більш довгострокова співпраця між надавачем послуг у сфері енергоефективності та установою, що здійснює рефінансування, можливо, на підставі рамкового договору.

3. Рекомендації щодо дизайну механізмів підтримки у сфері енергоефективності в Україні

3.1. Основні макроекономічні тенденції

Доступність фінансування для проєктів за договорами про підвищення енергоефективності на рівні країни і належних використовуваних механізмів фінансування визначається такими факторами:

- рівень доходів;
- макроекономічні параметри (рівень інфляції та процентні ставки);
- прийняття в країні політик щодо енергоефективності;
- стан банківського сектору.

На Малюнку 2 наводиться стислий огляд типових заходів з підтримки у сфері енергоефективності та основних макроекономічних параметрів.

Згідно з наведеними нище даними, у випадку країн з доходами нижче середнього рівня найбільш поширеними механізмами підтримки інвестицій в енергоефективність, включно з договорами про підвищення енергоефективності, є фінансові стимули для проєктів у сфері енергоефективності та фонди для часткового гарантування ризиків.

Малюнок 2. Макроекономічні фактори, які впливають на механізми підтримки у сфері енергоефективності

Країна	Процентна ставка, %	Група країни	Інструменти підтримки ринку ЕСКО
Японія	-0,10	Рівень доходів високий	Субсидії для енергоефективної модернізації
Таїланд	1,50	Рівень доходів вище середнього	Оборотний фонд енергоефективності
Малайзія	2,75	Рівень доходів вище середнього	Фінансові стимули для проектів у сфері енергоефективності (зусилля щодо національного плану дій у сфері енергоефективності)
Єврозона	3,00	Рівень доходів високий/середній	Європейські структурні та інвестиційні фонди, програма «Горизонт 2020», допомога з метою розробки проектів, Європейський фонд енергоефективності (фонд розподілу ризиків)
Південна Корея	3,50	Рівень доходів високий	Фонд ЕСКО
Сінгапур	3,58	Рівень доходів високий	Фонд ЕСКО
Китай	3,65	Рівень доходів вище середнього	Капітальні субсидії на капітальні витрати у сфері енергоефективності; звільнення від податку на доходи для ЕСКО
Об'єднані Арабські Емірати	4,65	Рівень доходів високий	Супер-ЕСКО
Сполучені Штати Америки	4,75	Рівень доходів високий	Підтримувані державою програми для публічного та приватного сектору
Саудівська Аравія	5,25	Рівень доходів високий	Супер-ЕСКО
Філіппіни	6,00	Рівень доходів нижче середнього	Фіскальні та податкові стимули для проектів у сфері енергоефективності
Індія	6,50	Рівень доходів нижче середнього	Фонди для часткового гарантування ризиків та інша фінансова допомога
Україна	25,00	Рівень доходів нижче середнього	Підтримувані державою програми, фінансування від донорів та міжнародних фінансових установ

Група країни	Типовий механізм підтримки у сфері енергоефективності
Країни з високим рівнем доходів	Субсидії для енергоефективної модернізації Європейські структурні та інвестиційні фонди, програма «Горизонт 2020», допомога з метою розробки проектів, Європейський фонд енергоефективності (фонд розподілу ризиків) Фонд ЕСКО Фінансування та гранти декількох відомств Супер-ЕСКО
Країни з рівнем доходів вище середнього	Оборотний фонд енергоефективності Фінансові стимули для проектів у сфері енергоефективності Капітальні субсидії на капітальні витрати у сфері енергоефективності Супер-ЕСКО
Країни з рівнем доходів нижче середнього	Фіскальні та податкові стимули для проектів у сфері енергоефективності Фонди для часткового гарантування ризиків та інша фінансова допомога

3.2. Поточні тенденції банківського сектору

Стан банківського сектору в Україні та його готовність інвестувати в енергоефективність може бути надважливим фактором для підтримки стабільного розвитку ринку ЕСКО в країні.

У Додатках 6–12 наводиться детальний огляд поточного стану кредитних портфелів провідних українських банків, а також розподіл наданих кредитів за видами економічної діяльності.

Можна відзначити, що провідні українські банки наразі мають диверсифіковані кредитні портфелі в

секторах, актуальних для підприємницької діяльності ЕСКО. Бізнес МСП відіграє важливу роль у кредитних портфелях у секторах, актуальних для підприємницької діяльності ЕСКО в Україні.

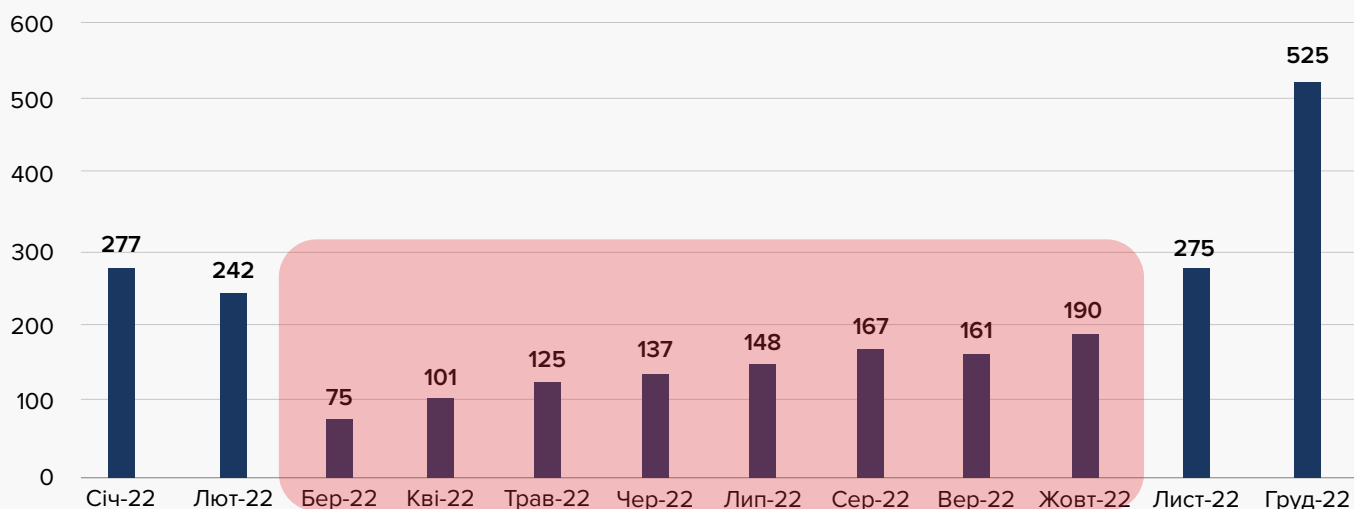
Як наслідок, банківський сектор України може відіграти вирішальну роль у забезпеченні фінансування проектів ЕСКО, з огляду на те, що в країні впроваджені належні інструменти підтримки ринку ЕСКО.

3.3. Стан інвестицій в енергоефективність в Україні

Загальна вартість ринку енергообладнання та енергоефективності в Україні становить 3,0–3,5 мільярди доларів США на рік.

В 2022 році показник інвестиційної активності в енергетичному секторі лишився на високому рівні незважаючи на війну. Наприклад, місячний обсяг імпорту енергоефективного обладнання демонструє стабільне зростання з березня 2022 року.

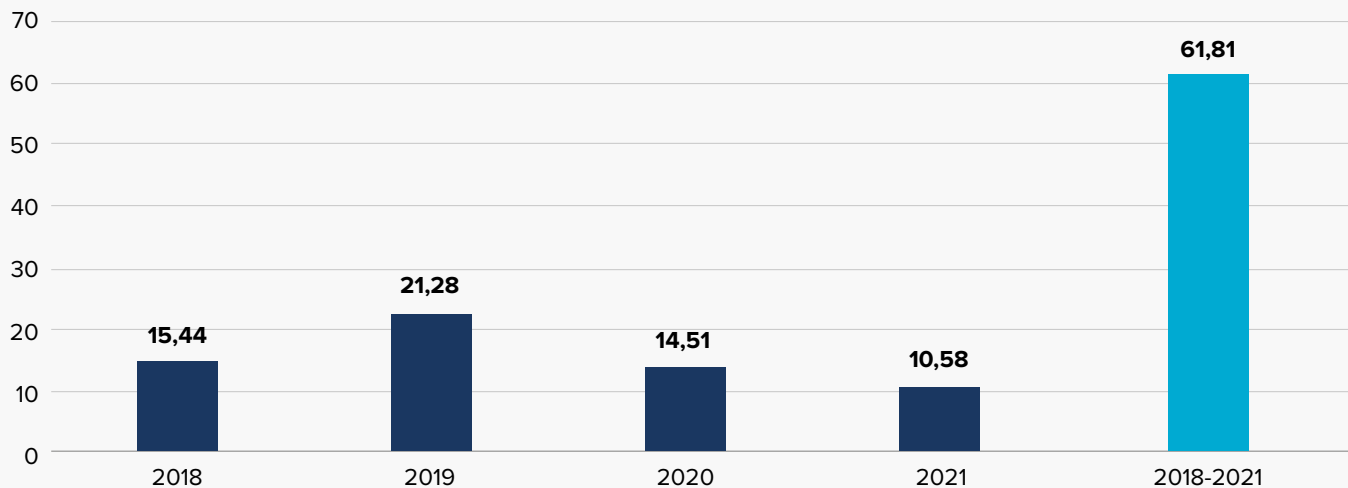
Це свідчить про те, що ринок енергоефективності в Україні має високу стійкість та потенціал для майбутнього зростання, що дає гарні ринкові можливості для збільшення приватних інвестицій в цей сектор.

Малюнок 3. Місячні обсяги імпорту енергоефективного обладнання в Україну у 2022 році, мільйони доларів США

Фінансування у сфері енергоефективності, що його надає Уряд, недостатньо для задоволення поточних та перспективних інвестиційних потреб в Україні. Наприклад, загальний обсяг фінансування проектів у сфері енергоефективності в Україні, наданого

за підтримки держави, перевищив 61,8 мільйона доларів США у 2018 – 2021 роках. Проте ця цифра становить лише близько 1 відсотка від загальних інвестицій в енергоефективність в країні.

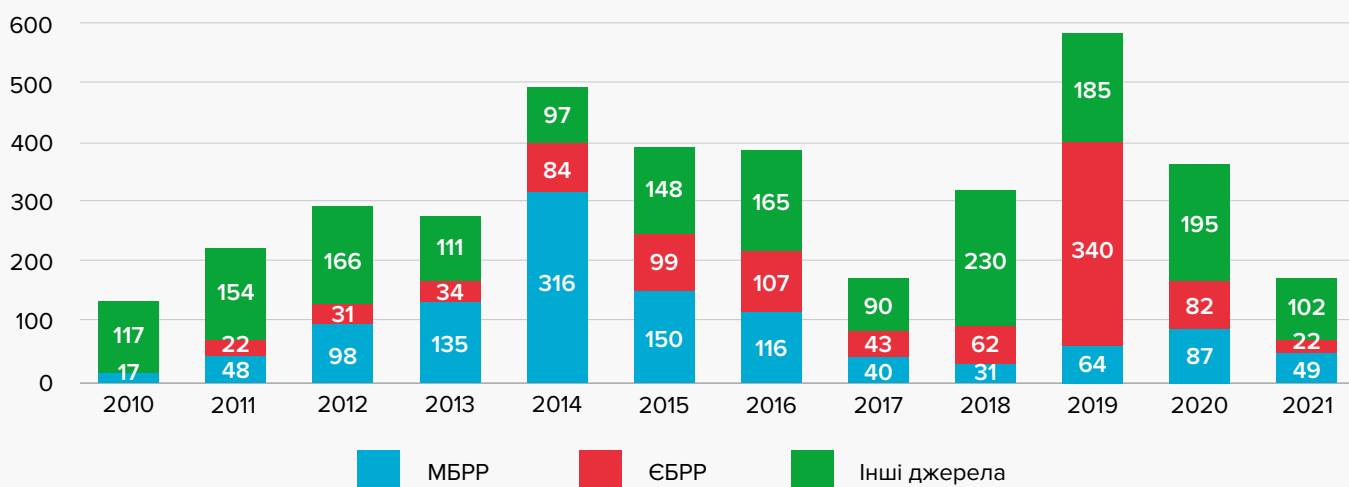

Малюнок 4. Витрати за підтримки держави на проєкти у сфері енергоефективності в Україні у 2018–2021 роках, мільйони доларів США

Фінансування з боку міжнародних фінансових установ та донорів є показником інвестиційної привабливості різних секторів і каталізатором комерційного кредитування.

Аналіз обсягів фінансування енергетичного сектору через міжнародні фінансові установи та донорів в

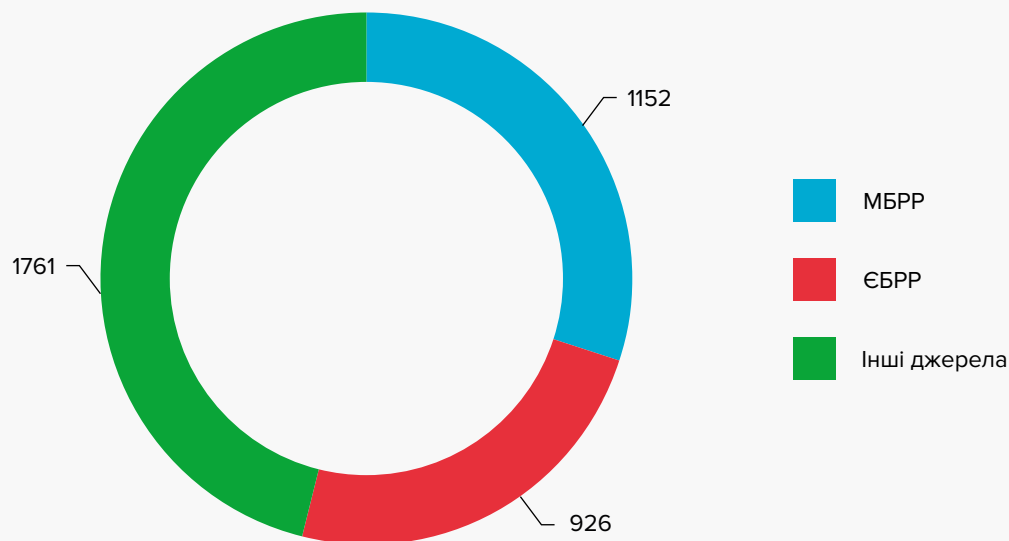
Україні за період 2011 – 2021 роки свідчить про те, що цей ринок акумулював понад 3,8 мільярда доларів США. У 2019 році загальний обсяг інвестицій в енергетичний сектор через міжнародні фінансові установи та донорів сягнув 589 мільйонів доларів США (Малюнок 5).

Малюнок 5. Фінансування проєктів у сфері енергетики в Україні з міжнародних джерел у 2010 – 2021 роках, мільйони доларів США

МБРР та ЄБРР є основними джерелами міжнародного фінансування для проєктів енергетичного сектору в Україні з огляду на розмір портфелю (1 мільярд 152 мільйони та 926 мільйонів доларів

США, відповідно). Обсяг сукупного фінансування з інших джерел сягнув 1 мільярд 761 мільйон доларів США.

Малюнок 6. Сукупне фінансування проєктів у сфері енергетики в Україні з міжнародних джерел у 2010 – 2021 роках, мільйони доларів США

Звичайні договори про підвищення енергоефективності, виконувані в Україні, мають бюджет від трьох до 211 тисяч доларів США і строк виконання договору близько 5–7 років; для порівняння, в державах-членах ЄС ці показники становлять 0,5–4,5 мільйона євро та 10–15 років.

Виконання комплексної термомодернізації громадських будівель вимагає збільшення проєктних бюджетів (до 0,3–0,6 мільйона доларів США) та тривалішого строку реалізації проєктів (до 10–15 років), але може створювати більшу економію енергії (до 40–60%) порівняно із заходами, які зазвичай виконуються в сфері енергоефективності.

3.4. Основні перспективні напрями для майбутніх проєктних інтервенцій на ринку ЕСКО за підтримки донорів

З урахуванням найкращих практик, проаналізованих у цьому звіті, інституційних механізмів, історичних тенденцій ринку ЕСКО та визначених перепон, можна зробити таке резюме щодо перспектив ринку ЕСКО в Україні:

- На зрілих ринках енергоефективності (Китай, США, держави-члени ЄС) спостерігається ди-

версифікація джерел інвестицій. ЕСКО відіграють важливу роль в реалізації проєктів у сфері енергоефективності по всьому світу.

- Країни, що розвиваються (Індія, Таїланд, Китай, Туреччина), використовували донорське фінансування і джерела міжнародних фінансових установ для започаткування ринку ЕСКО.

- Світовий банк, ЄБРР та ГЕФ відіграють ключову роль у наданні довгострокового фінансування та забезпеченні спроможності для підтримки розвитку ринку ЕСКО. Надання власного капіталу, організація оборотних та гарантійних фондів – основний аспект інтервенцій міжнародних фінансових установ та донорів в процесі розвитку ринку ЕСКО.
 - Макроекономічна ситуація у конкретній країні відіграє важливу роль у виборі стратегії підтримки ринку ЕСКО. Наприклад, у випадку держав з доходами нижче середнього рівня найбільш поширеними механізмами підтримки інвестицій в енергоефективність, включно з договорами про підвищення енергоефективності, є фінансові стимули для проектів у сфері енергоефективності та фонди для часткового гарантування ризиків.
 - Інституційне середовище – ще один фактор, який сприяє успішному розвитку ринку ЕСКО. Фонд розвитку підприємництва України має найкращі спроможності для підтримки розвитку ринку ЕСКО в Україні за допомогою різних ринкових механізмів, зокрема відшкодування процентних ставок та надання гарантій за кредитами ЕСКО. Іншими потенційними партнерами є компанія «Укрфінжитло», КП «ГВП» та компанія «Укрсвітлолізинг»,
- чиї інституційна спроможність та мандат можуть бути корисними для підтримки розвитку Супер-ЕСКО/регіональної ЕСКО.
- Інфраструктура зрілого ринку ЕСКО базується на активній співпраці з комерційними банками. З огляду на зворотний зв'язок з боку банків та їхній поточний кредитний портфель, в ролі провідних фінансових установ для підтримки розвитку ринку ЕСКО можна назвати такі українські банки: «Укргазбанк», «Ощадбанк», «ПриватБанк», «Львів» та декілька інших.
 - Розвиток інструментів рефінансування у сфері енергоефективності може бути важливим етапом підтримки розвитку ринку ЕСКО в Україні. Можна рекомендувати найкращі практики держав-членів ЄС та описані у звітах можливі варіанти, впроваджені Проєктом REFINE.
 - Серед зацікавлених сторін енергетичного сектору існує консенсус щодо того, що масштабування ринку ЕСКО в Україні можна досягти коштом реалізації масштабного проєкту, який передбачає співпрацю з донорами та міжнародними фінансовими установами з позитивним досвідом роботи у сфері підтримки ринку енергоефективності в країнах Центральної та Східної Європи. Можна рекомендувати такі організації: ГЕФ, Світовий банк, ЄІБ та ЄБРР.

З урахуванням попередніх консультацій з Держенергоефективності, можна рекомендувати таку структуру перспективного проєкту з підтримки ринку ЕСКО:

- ***Компонент 1.*** Підтримка масштабування договорів ЕСКО (усунення ринкових/ правових перепон, підвищення якості проєктного планування тощо).
 - ***Компонент 2.*** Підтримка розробки єдиної бази даних договорів про підвищення енергоефективності.
 - ***Компонент 3.*** Розгортання Супер-ЕСКО та 1–2 муніципальних ЕСКО.
 - ***Компонент 4.*** Інші механізми зменшення ризиків інвестицій в енергоефективність в публічному секторі.
-

Проскануйте QR код для доступу до додатків.

Перелік додатків

№ з/п	Додаток
1	Інвестиції в проекти в сфері енергетики в Україні через офіційні канали допомоги в цілях розвитку в 2020–2021 роках (деталізація на рівні виду діяльності)
2	Інвестиції в проекти в сфері енергетики в Україні через інші офіційні канали потоків (не експортний кредит) в 2020–2021 роках
3	Капітальні витрати для типових проектів ЕСКО в громадських будівлях в Україні
4	Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валюті, за видами економічної діяльності, з розподілом за класами (як визначено у Постанові №351 від 1 грудня 2022 року)
5	Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валюті, за видами економічної діяльності, з розподілом за класами (як визначено у Постанові №351 від 1 грудня 2022 року), для СМП та великих підприємств
6	Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валюті, за видами економічної діяльності, з розподілом за класами (як визначено у Постанові №351 від 1 грудня 2022 року), з розподілом за банками
7	Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валюті, за видами економічної діяльності, з розподілом за класами (як визначено у Постанові №351 від 1 грудня 2022 року), з розподілом за провідними банками
8	Поточний баланс АТ «УКРГАЗБАНК» станом на 12/01/2022
9	Поточний баланс АТ «Ощадбанк» станом на 12/01/2022
10	Поточний баланс АТ КБ «ПриватБанк» станом на 12/01/2022
11	Поточний баланс АТ АКБ «Львів» станом на 12/01/2022
12	Поточний баланс АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК» станом на 12/01/2022
13	Перелік енергоефективного обладнання, імпортованого Україною у 2022 році

Supported by:

Led by:

Програма розвитку ООН в Україні

Кловський узвіз 1, Київ 01021, Україна

Тел.: +380 44 253 93 63

E-mail: registry.ua@undp.org

© 2023 United Nations Development Programme

www.ua.undp.org

